

Recenzja

dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego dr Agnieszki Wałęgi w postępowaniu habilitacyjnym w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse

1. Uwagi wstępne

Recenzja została przygotowana w związku z pismem Prorektora ds. Nauki Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie prof. dr hab. Pawła Luli z dn. 7.04.2022 r. o powołaniu mnie przez Radę Dyscypliny Ekonomia i Finanse Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w dniu 04.04.2022 r. w skład Komisji habilitacyjnej dr Agnieszki Wałęgi w charakterze recenzenta. Oceny dokonano w oparciu o wymagania prawne zawarte w art. 221 ust. 5 ustawy dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2020 r., poz. 85 z późn. zm.).

Podstawę merytoryczną recenzji jest przekazana dokumentacja przygotowana przez Kandydatkę, która obejmuje:

- Autoreferat przedstawiający opis dorobku i osiągnięć naukowych;
- Cykl publikacji wskazanych jako główne osiągnięcie naukowe wraz z oświadczeniami współautorów;
- Wykaz osiągnięć naukowych, dokumenty podstawowe (zawierające wniosek przewodni, dane wnioskodawcy, odpis dyplomu), informacje o cytowaniach;
- Wybrane publikacje naukowe wymienione w autoreferacie niewchodzące w skład głównego osiągnięcia naukowego.

Z przedłożonej dokumentacji wynika, że zostały spełnione wymagania formalne. Materiały zostały przygotowane starannie.

2. Sylwetka Habilitantki

Dr Agnieszka Wałęga jest absolwentką Wydziału Zarządzania Akademii Ekonomicznej w Krakowie, obecnie Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, na którym w 2004 r. zdobyła tytuł zawodowy magistra, a w 2012 r. stopień doktora nauk ekonomicznych. Promotorem rozprawy doktorskiej pt. *Spójność ekonomiczna gospodarstw domowych w Polsce. Analiza statystyczna*, była dr hab. Barbara Podolec, prof. UEK, a recenzentami: dr hab. Zofia Mielecka-Kubień, prof. UE oraz dr hab. Paweł Ulman. Dr Agnieszka Wałęga pracę obroniła z wyróżnieniem. Jeśli chodzi o dodatkowe dyplomy i certyfikaty, to w 2004 r. uzyskała uprawnienia audytora wewnętrznego, w 2007 r. dyplom ukończenia kursu pedagogicznego w Studium Doskonalenia Pedagogicznego Akademii Ekonomicznej w Krakowie. W 2019 r. zdobyła certyfikat e-nauczyciela Stowarzyszenia E-learningu Akademickiego (przyznany uchwałą Zarządu Stowarzyszenia E-learningu Akademickiego) oraz certyfikat ukończenia szkolenia w ramach projektu „UEK HUB. Uniwersytecki hub dydaktyczny”.

Pracę naukową rozpoczęła w 2004 r. jako asystent w Zakładzie Statystyki Społecznej w Katedrze Statystyki na Wydziale Zarządzania obecnego Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Od 2013 r. została zatrudniona na stanowisku adiunkta w Katedrze Statystyki w Instytucie Metod Ilościowych w Naukach Społecznych w Kolegium Ekonomii, Finansów i Prawa Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Oprócz tego przez kilka lat pracowała na stanowisku wykładowcy zatrudnionego o umowę o dzieło w Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Takie doświadczenie zawodowe pozwoliły Habilitantce stworzyć fundamenty pod dalszy rozwój kariery naukowej, której zwieńczeniem jest złożenie wniosku o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

3. Ocena dorobku naukowego

3.a. Ocena wskazanego osiągnięcia naukowego

Pani dr Agnieszka Wałęga przedstawiła jako osiągnięcie naukowe cykl publikacji powiązanych tematycznie pt.: *Rola dochodu i zadłużenia w kształtowaniu dobrostanu finansowego gospodarstw domowych w Polsce*.

Sformułowanie tytułu cyklu publikacji sugeruje, że znajdują się w nim publikacje z obszaru ekonomiki i finansów gospodarstwa domowego i będą dotyczyć dobrostanu finansowego gospodarstw domowych determinowanego ich sytuacją dochodową i poziomem oraz strukturą zadłużenia. Pojęcia te mają charakter interdyscyplinarny i pozostają „na styku” ekonomii, socjologii i psychologii społecznej. Zagadnienia podjęte przez Kandydatkę mają bardzo duże

znaczenie w analizach poświęconych warunkom funkcjonowania gospodarstw domowych i świadczą między innymi o stopniu zaspokojenia potrzeb konsumpcyjnych. Stopień zaspokojenia potrzeb, czy inaczej poziom życia podmiotów konsumpcji jest – jak twierdzi prof. dr hab. Cz. Bywalec – ostateczną, finalną kategorią weryfikującą procesy gospodarowania. Biorąc to pod uwagę, pragnę podkreślić wysoką rangę naukową i aplikacyjną podjętego problemu naukowego. Zamysł pracy naukowej dr Agnieszki Wałęgi ujęty w tytule cyklu publikacji wpisuje się w aktualny nurt dyskusji naukowej dotyczącej m.in.: sytuacji i nierówności dochodowych gospodarstw domowych, ich zadłużenia, konsekwencji tego zjawiska, zwłaszcza negatywnych, związanych z wykluczeniem finansowym oraz społecznym. Co prawda tematyka ta jest ponadczasowa i była podejmowana już niejednokrotnie, to jednak czas XXI wieku stoi pod znakiem nowych, zróżnicowanych sytuacji kryzysowych i wiąże się z dodatkowymi, nieznanyymi wcześniej okolicznościami, które dodatkowo komplikują przedmiot badania, co uzasadnia tak aktualne, jak i przyszłe badania tego problemu. Zainteresowania badawcze Habilitantki potwierdza na wstępie lektura autoreferatu (str. 6-9), w którym Habilitantka uzasadnia wybór tematu cyklu publikacji, akcentując przy tym triadę: dochód-zadłużenie-dobrostan finansowy. Uzasadnienie to stanowi swego rodzaju wprowadzenie do prezentacji publikacji zaliczonych do osiągnięcia naukowego.

Przedłożony do oceny dorobek naukowy składający się na osiągnięcie naukowe obejmuje 10 publikacji, w tym jedną o charakterze monografii współautorskiej, jeden rozdział w monografii, trzy publikacje w postaci materiałów pokonferencyjnych indeksowanych w bazie WoS oraz pięć artykułów w czasopiśmie. Jeden z artykułów został opublikowany w czasopiśmie znajdującym się w bazie SSCI WoS (*Social Indicators Research*, IF: 2,614), kolejny w bazie ESCI WoS oraz Scopus (*Entrepreneurial Business and Economics Review*, CiteScore: 2,3), pozostałe artykuły opublikowano w innych czasopiśmie wymienionych na liście MEiN. Siedem publikacji wchodzących w skład cyklu powstało w ramach projektu badawczego SONATA 10 nr 2015/19/D/HS4/02569 finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki pt. *Warunki życia nadmiernie zadłużonych gospodarstw domowych* (kierownik dr G. Wałęga), którego Habilitantka była wykonawcą. Spośród 10 publikacji zaprezentowanych przez Habilitantkę jako osiągnięcie naukowe tylko 1 napisana została samodzielnie, pozostałe stanowią pozycje współautorskie. Cykl stanowią następujące publikacje:

1. Wałęga A., Wałęga G., Kowalski R. (2021), *Warunki życia nadmiernie zadłużonych gospodarstw domowych w Polsce*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa, s. 236, ISBN 978-83-208-2443-8 (120 pkt).

2. Wałęga G., Wałęga A. (2021), *Over-indebted Households in Poland: Classification Tree Analysis*, "Social Indicators Research", 153(2), p. 561–584, DOI: 10.1007/s11205-020-02505-6. IF: 2,614; CiteScore: 3,8 (100 pkt). Udział własny: 50%
3. Wałęga A., Wałęga, G. (2021), *Self-employment and over-indebtedness in Poland: Modelling income and debt repayments distribution*, "Entrepreneurial Business and Economics Review", 9(4), p. 51–65, DOI: 10.15678/EBER.2021.090404. CiteScore: 2,3 (100 pkt). Udział własny: 50%
4. Wałęga A. (2020), *Indebted Households' Self-assessment of their Financial Situation: Evidence from Poland*, In: B. Ciałowicz (ed.), *Quantitative methods in the contemporary issues of economics*, Wydawnictwo edu-Libri s.c., Kraków, p. 89–99 (20 pkt)
5. Wałęga A., Wałęga G. (2018), *O badaniach zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce*, „Wiadomości Statystyczne”, 9/2018(688), s. 5–26 (12 pkt). Udział własny: 50%
6. Wałęga A., Wałęga G. (2018), *Indebted Households in Poland and Their Economic Situation: Assessment Using Mobility Indices*, In: K. Cermakova, S. Mozayeni, E. Hromada (eds.), *Proceedings of the 10th Economics Finance Conference*, Rome 10–13 September 2018, International Institute of Social and Economic Sciences, International Society for Academic Studies, Prague, Czech Republic, p. 552–561, DOI: 10.20472/EFC.2018.010.039 (15 pkt) – materiały indeksowane w bazie WoS. Udział własny: 50%
7. Wałęga A., Wałęga G. (2017), *Analiza spłat zadłużenia gospodarstw domowych z wykorzystaniem regresji kwantylowej*, *Studia i Materiały "Miscellanea Oeconomicae"*, 1/2017, tom I, s. 71–81 (9 pkt). Udział własny: 50%
8. Wałęga A., Wałęga G. (2016), *Bogaci i biedni na rynku kredytowym w Polsce. Analiza porównawcza dla lat 2000–2013*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, 2(950), s. 75–92, DOI: 10.15678/ZNUEK.2016.0950.0205 (11 pkt). Udział własny: 50%
9. Wałęga G., Wałęga A. (2015), *Determinants of Loan Repayments: Evidence from Household Budget Survey in Poland*, In: T. Löster, T. Pavelka (eds.), *The 9th International Days of Statistics and Economics Conference Proceedings*, Libuše Macáková MELANDRIUM, Prague, Czech Republic, p. 1774–1783 (15 pkt) – materiały indeksowane w bazie WoS. Udział własny: 50%
10. Wałęga A., Wałęga G. (2014), *Indebtedness of low-income households in Poland. A comparative analysis for the period 2000–2010*, In: M. Papież, S. Śmiech (eds.), *Proceedings of the 8th Professor Aleksander Zeliaś International Conference on Modelling and Forecasting of Socio-Economic Phenomena*, Foundation of the Cracow University of Economics, Cracow, p. 223–231 (15 pkt) – materiały indeksowane w bazie WoS. Udział własny: 50%

Przystępując do oceny powyższego cyklu prac naukowych stanowiących główne osiągnięcie naukowe dr Agnieszki Wałęgi należy podkreślić spójność tematyczną wiodącego osiągnięcia naukowego, wskazanego przez Habilitantkę, a także jego powiązanie z tytułem rozprawy doktorskiej. Oznacza to, że Habilitantka od ponad dekady skupia swoją uwagę badawczą na sytuacji ekonomicznej polskich gospodarstw domowych. To z kolei świadczy o stałym pogłębianiu wiedzy na temat problematyki gospodarstw domowych, doskonaleniu analiz od strony teoretycznej, metodycznej i empirycznej, co daje wyraz w jakości realizowanych w kolejnych latach prac. Wadą, która wiąże się z podobną tematyką realizowanych prac jest możliwość multiplikowania dorobku naukowego, czyli powielania przyjętych rozwiązań czy wyników badań. W ocenie osiągnięć dr Agnieszki Wałęgi ważną staje się zatem odpowiedź na pytanie – na ile podjęty przez Autorkę temat sytuacji dochodowej i zadłużenia gospodarstw domowych, wiązał się z formułowaniem nowych celów, zakresów badawczych i hipotez oraz jakie metody były przy tym wykorzystywane.

Szczegółowe ujęcie problemów badawczych i celów związanych z publikacją głównego osiągnięcia naukowego może posłużyć jako wskazówka do oceny prezentowanego dorobku. Jako punkt odniesienia do oceny dorobku potraktuję przyjęte przez dr Agnieszkę Wałęgę w autoreferacie cele przedstawionego cyklu publikacji. Habilitantka sformułowała w autoreferacie 7 celów przedstawionego cyklu publikacji w trzech głównych obszarach badawczych, tj.: zadłużenie, dochód, dobrostan finansowy. Wśród celów wymieniła następujące:

1. usystematyzowanie teoretycznych podstaw procesów zadłużania się gospodarstw domowych,
2. konstrukcja badań zadłużenia konsumenckiego oraz identyfikacja źródeł danych,
3. weryfikacja empiryczna poziomu dochodu i cech społeczno-ekonomicznych gospodarstw domowych jako determinant zadłużenia,
4. określenie charakterystyk zadłużonych gospodarstw domowych i ich sytuacji finansowej,
5. ocena społecznych konsekwencji zadłużenia gospodarstw domowych,
6. konceptualizacja dobrostanu finansowego oraz wskazanie teoretycznych związków dochodu i zadłużenia z dobrostanem finansowym.
7. ocena dobrostanu finansowego zadłużonych gospodarstw domowych – identyfikacja roli dochodu i zadłużenia gospodarstw domowych w kształtowaniu się tego dobrostanu

Pierwszą publikacją wskazaną do oceny jest monografia trzech autorów, w tym Habilitantki pt. *Warunki życia nadmiernie zadłużonych gospodarstw domowych w Polsce*. Wydaw. PWE, Warszawa 2021. Jak wynika ze wstępu monografii głównym jej celem była diagnoza

warunków życia nadmiernie zadłużonych gospodarstw domowych w Polsce. W swoich badaniach autorzy ujęli trzy obszary analizy odnoszące się do gospodarstw domowych: zadłużenie, nadmierne zadłużenie oraz warunki życia. Dla każdego z obszarów sformułowali cele szczegółowe o charakterze poznawczym, metodycznym i praktycznym. Przyjęli także hipotezę główną oraz hipotezy szczegółowe. Cel główny pracy można uznać za właściwie postawiony i udokumentowany obiektywnymi elementami, wśród których znajdują się: znaczenie badanego problemu, brak badań z tego zakresu oraz zmiany systemu społeczno-gospodarczego, jakie dokonały się w Polsce po 1989 r. Wysoko oceniam przyjęte przez Autorów założenia koncepcyjno-metodyczne rozwiązania podjętego problemu naukowego. W monografii wykorzystana została bogata, trafnie dobrana literatura przedmiotu. Nie dostrzegam w tym względzie ani luk literaturowych ani przesadnego cytowania. Wykorzystane zostały dane liczbowe zaczerpnięte ze źródeł wtórnych oraz informacje pochodzące z własnych badań bezpośrednich (metodą wywiadu telefonicznego).

Moje uwagi szczegółowe dotyczące monografii wiążą się m.in. z:

- brakiem uwzględnienia w części teoretycznej kwestii opisanych behawioralnym modelem cyklu życia Thalera i Shefrina, co dziwi gdyż Autorzy odnoszą się do różnych założeń ekonomii behawioralnej (s. 17, 18 i dalej),
- brakiem szerszego ujęcia problematyki upadłości i bankructwa gospodarstw domowych, z przywołaniem aktualnych rozwiązań prawnych, danych regulujących te kwestie i innych związanych z funkcjonowaniem podmiotów konsumpcji na rynku, zwłaszcza, że w autoreferacie Habilitantka podkreśla te kwestie przy okazji podnoszenia walorów poznawczych i aplikacyjnych Jej dorobku (s. 23),
- brakiem załącznika w postaci kwestionariusza zestandaryzowanego wywiadu telefonicznego,

Mimo tych uwag, wysoko oceniam prezentowaną monografię, a tę ocenę uzasadniam:

- ważnym i niezwykle aktualnym z punktu widzenia poznawczego, metodycznego i praktycznego problemem naukowym i satysfakcjonującym poziomem jego rozwiązania,
- przyjęciem dobrze dobranych źródeł informacji oraz bogatych metod badania i analizowania,
- spójną, logiczną i uporządkowaną strukturą pracy oraz konsekwentnym wywodem.

Uważam ponadto, że recenzowana monografia zawiera udaną identyfikację, analizę i syntezę problemu nadmiernego zadłużania się gospodarstw domowych w kontekście kształtowania ich warunków życia. Wnosi nowy element wiedzy teoretycznej i empirycznej w

postaci pojęcia dobrostanu finansowego i jego ekonomicznych determinant takich jak dochód i zadłużenie.

Celem kolejnej współautorskiej publikacja pt.: *Over-indebted Households in Poland: Classification Tree Analysis*. "Social Indicators Research", 2021, 153(2), p. 561–584 było zbadanie, a raczej poznanie, skali nadmiernie zadłużonych gospodarstw domowych w Polsce. Do osiągnięcia przyjętego celu Autorzy posłużyli się wynikami badań bezpośrednich przeprowadzonych w 2018 r. Do oceny nadmiernego zadłużenia w Polsce wykorzystali miarę granic ubóstwa tzw. "*below the poverty line*", co rzeczywiście, jak sami twierdzą, pozwala przyjąć nową perspektywę w badaniach i rzuca światło na społeczny wymiar nadmiernego zadłużenia. Autorzy oprócz przeglądu definicji nadmiernego zadłużania się i sposobów jego pomiaru przedstawili też metodę badania oraz uzyskane wyniki. W artykule zaprezentowali metodę CART, jej główne zalety, i wady, a także wytyczne do jej wdrażania. Wykorzystali drzewa klasyfikacyjne skonstruowane przez połączenie danych o cechach społeczno-ekonomicznych zadłużonych gospodarstw do dwóch wskaźników nadmiernego zadłużenia. Podjęli w swych badaniach niezwykle ważną kwestię dotyczącą tego, gdzie postawić granicę pomiędzy „normalnym” długiem a nadmiernym zadłużaniem oraz jak zidentyfikować najważniejsze cechy społeczno-ekonomiczne gospodarstwa domowego narażonego na nadmierne zadłużenie. Wskazali także na potrzebę systematycznego monitorowania ryzyka nadmiernego zadłużenia, zwłaszcza wśród gospodarstw nisko zamożnych oraz potrzebę opracowywania skutecznych instrumentów wsparcia zapobiegających popadnięciu w ubóstwo lub bankructwo, na wskutek nadmiernego zadłużenia się. Podsumowując, wysoko oceniam recenzowany artykuł, uważam, że jest, a tym bardziej będzie w przyszłości, znaczącym przyczynkiem do badań nad nadmiernym zadłużeniem gospodarstw domowych.

Trzecia z prezentowanych w cyklu publikacja autorstwa A. Wałęga i G. Wałęga, pt.: *Self-employment and over-indebtedness in Poland: Modelling income and debt repayments distribution*, "Entrepreneurial Business and Economics Review", 2021, 9(4), p. 51–65 poświęcona jest ocenie sytuacji finansowej i spłat zadłużenia gospodarstw domowych osób pracujących na własny rachunek w porównaniu z innymi grupami gospodarstw domowych. Celem artykułu była także identyfikacja uwarunkowań nadmiernego zadłużenia gospodarstw domowych. Wyniki badań i wnioski opierają się na badaniach przeprowadzonych metodą CATI w 2018 r. (podobnie jak w dwóch poprzednich publikacjach). Wyraźnym minusem/ograniczeniem badania było to, że analiza dotyczyła tylko jednego roku. Mimo to Autorzy bardzo rzetelnie scharakteryzowali grupę gospodarstw pracujących na własny rachunek, biorąc pod uwagę ich różnorodność i nierówności w dochodach. Pokazali, że spłaty

zadłużenia gospodarstw pracujących na własny rachunek są wyższe niż w gospodarstwach pracowniczych, ale niższe niż w pozostałych grupach gospodarstw domowych. Różnice dotyczą także liczby pożyczek i rodzaju zadłużenia. W recenzowanym artykule dostrzegłam pewne usterki natury merytorycznej i formalnej, jednak nie eksponuję ich, ponieważ są one zazwyczaj mało ważne i nie mają wpływu na ogólny poziom i kształt opracowania.

Czwarta pozycja wskazanego cyklu publikacji jest jednoautorskim rozdziałem w monografii i nosi tytuł: *Indebted Households' Self-assessment of their Financial Situation: Evidence from Poland*, In: B. Ciałowicz (ed.), *Quantitative methods in the contemporary issues of economics*, Wydawnictwo edu-Libri s.c., Kraków 2020, p. 89–99. Autorka słusznie zauważa we wprowadzeniu, że poziom życia gospodarstw domowych można mierzyć wykorzystując do tego celu obiektywne oraz subiektywne wskaźniki pomiaru, a obraz poziomu życia uzyskany dzięki pomiarowi z wykorzystaniem wskaźników obiektywnych staje się bardziej pełny i wiarygodny po uzupełnieniu go pomiarem subiektywnym. Rozdział, mimo pewnych braków związanych ze zdefiniowaniem podstawowych kategorii, którymi Kandydatka się posługuje, w tym m.in. kategorii poziomu życia, zawiera wiele interesujących i ważnych poznawczo wyników badań i wniosków dotyczących związku pomiędzy zadłużeniem gospodarstw domowych a dobrobytem ekonomicznym jednostek. Celem głównym opracowania było poznanie/zbadanie determinant samooceny zadłużonych gospodarstw domowych w Polsce, ocena sytuacji materialnej gospodarstw domowych, w tym ocena problemu nadmiernego zadłużania się. Analiza, podobnie jak w poprzednich trzech publikacjach, opiera się na próbie zadłużonych gospodarstw domowych wylosowanej z badania przeprowadzonego w 2018 r. Z badań Kandydatki wynika, że – generalnie rzecz ujmując – zadłużone gospodarstwa domowe pozytywnie oceniają własną sytuację finansową. Większość z nich ma środki wystarczające na pokrycie potrzeb konsumpcyjnych, w tym tych o charakterze potrzeb wyższego rzędu. Z badań Kandydatki wynika także, że niezależnie od przyjętej miary, subiektywna ocena sytuacji gospodarstwa domowego jest gorsza w przypadku gospodarstw nadmiernie zadłużonych. Dodam jeszcze, że recenzowany artykuł zawiera wiele innych i ciekawych wyników empirycznych, które jednak nie znalazły artykulacji w postaci dodatkowych celów czy hipotez. Te dodatkowe wyniki podnoszą walory naukowe opracowania, chociaż bardziej staranna redakcja mogłaby te walory wzmocnić czy bardziej zaakcentować.

Piąta, w cyklu osiągnięcia naukowego, pozycja współautorska Kandydatki nosi tytuł: *O badaniach zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce*, „Wiadomości Statystyczne”, 9/2018(688), s. 5–26. W artykule dokonano obszernego, rzetelnego przeglądu źródeł informacji o zadłużeniu gospodarstw domowych w Polsce i nie tylko. Strona merytoryczna tego

opracowania nie budzi zastrzeżeń. Wręcz przeciwnie, przedstawiony w artykule przegląd świadczy o bardzo dobrej orientacji Autorów w podejmowanych zagadnieniach. Jednocześnie jednak nie sposób nie dostrzec pewnych słabości związanych z zamiennym używaniem pojęć: konsument i gospodarstwo domowe. Jak słusznie zauważają Autorzy opracowania (s. 11-12), kredyty zaciągane są zwykle przez niektórych członków, czyli konsumentów indywidualnych, ale oddziałują na funkcjonowanie całego gospodarstwa domowego. Trudno jednak zgodzić się na zamienne używanie obu pojęć. Moim zdaniem bardziej zasadne wydaje się przyjęcie podmiotu badań w postaci gospodarstwa domowego a nie konsumentów indywidualnych, którymi mogą być osoby pozostające bez wpływu na zakres i sposób gospodarowania podmiotem, który tworzą, w którym żyją na co dzień (np. dzieci). W odniesieniu do treści związanych z krytycznym spojrzeniem na badania budżetów gospodarstw domowych Autorzy z całą pewnością nie wyczerpali tematu wad tego źródła informacji o zadłużeniu gospodarstw domowych. Należało wskazać też na to, że pewna część (czy stała czy coraz większa?) gospodarstw domowych jest wyłączona z takich badań z różnych względów. Szczególne uwagi wśród naukowców wzbudza też przyjęty podział badanych gospodarstw na kategorie. Kryteria tego podziału budzą wątpliwości. Sadzę, że Kandydatka, mając na uwadze wieloletnie doświadczenie w tym zakresie, mogłaby podzielić się – w szerszym niż to jest w artykule – wątpliwościami oraz uwagami 'krytycznymi'. Podsumowując, mimo powyższych uwag, uważam, że Kandydatka uporządkowała wiele kwestii związanych z dostępnością źródeł informacji o zadłużeniu polskich gospodarstw domowych oraz słusznie zauważyła, że na poziomie mikroekonomicznym wciąż informacje te gromadzone są w ograniczonym zakresie.

Szósta pozycja wskazana w cyklu publikacji pt.: *Indebted Households in Poland and Their Economic Situation: Assessment Using Mobility Indices*, In: K. Cermakova, S. Mozayeni, E. Hromada (eds.), p. 552–561 dotyczy oceny wpływu zmieniających się dochodów gospodarstw domowych na ich poziomy zadłużenia. Zmiany poziomu zadłużenia gospodarstw domowych Autorzy zbadali na podstawie Diagnozy Społecznej z 2009 i 2015 r. używając w tym celu wskaźników mobilności (*mobility indices*). Autorzy podjęli w swych badaniach m.in. kwestie powiązań pomiędzy spłatami gospodarstw domowych i „wstrząsami” makroekonomicznymi. Wskazali na powiązania pomiędzy spadkami lub wzrostami zadłużenia a wydatkami konsumpcyjnymi oraz sytuacją gospodarczą w kraju. Artykuł poszerza wiedzę na temat wpływu zmian poziomu dochodów na poziom zadłużenia. Niemniej, trudno czasami całkowicie zgodzić się z założeniami oraz wnioskami Autorów. Przykładowo uważają Oni, że gospodarstwa domowe planują swoje wydatki konsumpcyjne biorąc pod uwagę dochody uzyskiwane przez całe życie. Podkreślają przy tym znaczenie dochodów bieżących, przeszłych,

aktywów finansowych i rzeczowych zgromadzonych przez gospodarstwo domowe, zapominając jednocześnie o niejkiej nadwrażliwości konsumpcji na dochody chwilowe, a coraz częściej można spotkać się z opiniami naukowców na temat tego, że współcześni konsumenci podejmują swoje decyzje nabywcze pod wpływem dochodów chwilowych, przejściowych. Jest to uwaga dyskusyjna i porusza jedynie jeden z wielu wątków poruszanych przez Kandydatkę. Ogólnie zaś, Autorzy bardzo konkretnie i interesująco podsumowują swoje badania akcentując poprawę koniunktury w gospodarce światowej popartą rosnącym zadłużeniem gospodarstw domowych, ewolucyjnymi, a nie rewolucyjnym, zmianami w poziomie zadłużenia gospodarstw oraz względną stabilnością zadłużenia w stosunku do rosnących dochodów.

Kolejna pozycja cyklu publikacji poddana ocenie nosi tytuł: *Analiza spłat zadłużenia gospodarstw domowych z wykorzystaniem regresji kwantylowej*, Studia i Materiały "Miscellanea Oeconomicae", 1/2017, tom I, s. 71–81. Celem artykułu była identyfikacja czynników determinujących wysokość spłaty kredytów wśród gospodarstw domowych w Polsce. W opracowaniu wykorzystano regresję kwantylową. Źródło danych stanowiły badania budżetów gospodarstw domowych GUS w 2015 r. Przegląd badań międzynarodowych przeprowadzony na potrzeby niniejszego opracowania dostarcza i zarazem porządkuje informacje na temat najistotniejszych ekonomicznych i pozaekonomicznych determinant zadłużania się gospodarstw domowych. W toku przeprowadzonych badań udało się Autorom potwierdzić tezę, że wysokość obciążeń budżetu gospodarstwa domowego spłatami kredytów i pożyczek różnicuje determinanty wysokości spłat zadłużenia. Kolejny raz potwierdzili lepszą sytuację materialną zadłużonych gospodarstw domowych w porównaniu z gospodarstwami niezadłużonymi. Wskazali także na związek wybranych cech społeczno-demograficznych z poziomem zadłużenia gospodarstw domowych.

Ósmy artykuł z cyklu publikacji stanowiących osiągnięcie naukowe pt. *Bogaci i biedni na rynku kredytowym w Polsce. Analiza porównawcza dla lat 2000–2013*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie”, 2016, 2(950), s. 75–92 przedstawia analizę porównawczą dotyczącą poziomu zadłużenia z tytułu zaciąganych kredytów przez gospodarstwa domowe o niskich i wysokich dochodach rozporządzalnych. Materiał źródłowy pochodził z Diagnozy Społecznej oraz badań budżetów gospodarstw domowych, dotyczył lat 2000-2013. Dodatkowym celem opracowania było rozpoznanie motywów zaciągania kredytów oraz podobieństw i różnic we wzorcach konsumpcji zadłużonych gospodarstw domowych. Jeśli chodzi o warstwę teoretyczną opracowania, to Autorzy wykazali się dużą znajomością literatury przedmiotu w zakresie motywów zadłużania się gospodarstw domowych. Warstwę tę

wsparli – w toku swoich badań – empirycznie. Opisali dodatkowo determinanty korzystania z kredytów. Sądzę, że badania te stanowiły swego rodzaju bazę i punkt odniesień do ich dalszych badań prowadzonych w kolejnych latach.

Podobną uwagę można by sformułować do kolejnych dwóch publikacji z cyklu składającego się na osiągnięcie naukowe tj. do opracowania pt. *Determinants of Loan Repayments: Evidence from Household Budget Survey in Poland*, 2015, p. 1774–1783 oraz *Indebtedness of low-income households in Poland. A comparative analysis for the period 2000–2010*, Foundation of the Cracow University of Economics, Cracow, 2014, p. 223–231. Celem pierwszej z wymienionych publikacji było określenie obciążenia budżetów gospodarstw domowych spłatami kredytów w kontekście cech społeczno-ekonomicznych zadłużonych gospodarstw domowych. Analizy przeprowadzono w oparciu o badania budżetów gospodarstw domowych i dotyczyły one lat 2005-2013. Z przeprowadzonych badań wynika, że w analizowanym czasie polskie gospodarstwa domowe zwiększały swoje zadłużenie z tytułu zaciąganych kredytów i pożyczek, niemniej obciążenie budżetów gospodarstw domowych spłatami było w tym czasie relatywnie małe (17%). Celem drugiego, a zarazem ostatniego z cyklu, artykułu było poznanie stopnia zadłużania się z tytułu zaciąganych kredytów gospodarstw domowych o niskich dochodach. Podobnie jak we wcześniej ocenionych artykułach, tak i tutaj, podjęto próbę identyfikacji czynników wpływających na prawdopodobieństwo zadłużenia. Źródłem informacji były badania budżetów gospodarstw domowych. Analizę przeprowadzono w latach 2000, 2005 i 2010. Autorzy wyciągnęli wnioski dotyczące systematycznego wzrostu zamożności gospodarstw domowych, przy jednoczesnym wzroście ich zadłużenia. Z Ich badań wynika także, że z pożyczek częściej korzystają osoby o wyższych dochodach, a sytuacja gospodarstw o niskich dochodach pogarsza się, z czym wiąże się także spadek prawdopodobieństwa korzystania z kredytów. Z pożyczek korzystają też osoby legitymujące się wyższym poziomem wykształcenia.

Podsumowując, mimo braku jasno określonego celu głównego oraz hipotez badawczych cyklu publikacji stanowiących osiągnięcie naukowe, uważam, że Autorka wykazała się umiejętnością sformułowania wspólnego i spójnego zestawu problemów i celów badawczych dla Jej dorobku po doktoracie. Dowodzi to konsekwencji Habilitantki w prowadzeniu badań naukowych. Powiązanie wskazanego cyklu z wieloma innymi pozycjami w dorobku wskazuje na dużą spójność procesów analitycznych i rzetelne oparcie wniosków syntetyzujących rozległe studia. Żałuję, że wskazane publikacje w cyklu nie stanowią samodzielnego dorobku Kandydatki, na przykład w postaci monografii, w której można by wyodrębnić jasno określoną koncepcję badań, część teoretyczną, metodyczną i ważną poznawczo część empiryczną.

W recenzowanym cyklu składającym się na osiągnięcie naukowe dostrzegłam pewne usterki natury merytorycznej i formalno-językowej, w tym te wspomniane wcześniej. Niemniej, nie akcentuję ich w sposób szczególny, gdyż dotyczą często spraw kontrowersyjnych, różnie ujmowanych w literaturze przedmiotu. Ponadto szanuję prawo Autorki/Autorów do formułowania własnych opinii, zwłaszcza że są one dobrze udokumentowane źródłami literaturowymi lub materiałem empirycznym.

Uwaga, której niestety nie mogę w tym miejscu pominąć, dotyczy trudnego do określenia udziału merytorycznego Autorki w publikacjach wieloautorskich. W załączonych oświadczeniach brakuje, moim zdaniem, jasno określonego podziału wkładu pracy Autorów. Pytanie kto i za co konkretnie odpowiada? Z całą pewnością łatwiej byłoby ocenić przykładowo pierwszą publikację wskazaną w cyklu łącząc konkretne rozdziały książki z nazwiskami jej Autorów. W przypadku publikacji dwu lub więcej autorskich należy odpowiedzieć na pytanie o indywidualny wkład autora w powstanie tych prac i czy naukowe rezultaty będące efektem jego pracy spełniają wymóg znaczącego wkładu habilitanta w rozwój dyscypliny naukowej. Swój wkład w kolejne publikacje cyklu dr Agnieszka Wałęga ocenia odpowiednio na 35% - w przypadku pierwszej publikacji mającej trzech autorów, oraz 50% - w przypadku publikacji dwuautorskich. Dostane oświadczenie Habilitantki o udziale merytorycznym współautorów (z 11.05.2022 r.), mimo iż jest bardziej szczegółowe, to nadal, w mojej ocenie, nie rozstrzyga kwestii zasadniczej, a mianowicie nie odpowiada na pytanie kto z autorów odpowiada za tzw. „znaczący wkład”. Tak Habilitantka, jak i współautorzy dokładnie wyliczają swoje procentowe wkłady w powstanie publikacji, niemniej odpowiedź na pytanie nie jest możliwa. Problem ten dobrze ilustruje przykład pierwszej publikacji, czyli monografii trzech autorów. Ich nazwiska nie pojawiają się na książce w porządku alfabetycznym. Habilitantka jako współautorka określiła swój wkład merytoryczny następująco: wypracowanie koncepcji monografii - 33%, przegląd literatury w odniesieniu do teoretycznych i empirycznych zagadnień nt. zadłużania się gospodarstw domowych – 50%, opracowanie koncepcji i metodyki badań kwestionariuszowych – 40%, wykonanie wielowymiarowej analizy empirycznej zadłużonych gospodarstw domowych – 50%, przegląd literatury oraz opracowanie zagadnień związanych z nadmiernym zadłużaniem się – 15% itd. Tylko w tej pracy Autorka aż 3 razy określa swój udział jako polegający na przeglądzie literatury. I mimo iż przegląd ten odnosi się do różnych fragmentów opracowania i określony jest konkretnym procentem (raz 50%, raz 15% i raz 40%), to sformułowanie to nie ułatwia oceny ani nie odpowiada na pytanie, czy Habilitantka była pomysłodawczynią przyjęcia konkretnych rozwiązań teoretycznych, które stanowią istotne konsekwencje dla całości rozważań. Ta sama uwaga dotyczy wszystkich pozostałych z cyklu

publikacji współautorskich, gdzie w żadnej z nich wkład Habilitantki nie jest dominujący. Na marginesie dodam, że można się jedynie domyślać, że w przypadku publikacji, w których Autorka wymieniona jest jako pierwszy autor (czyli w 8 przypadkach na 9 napisanych z innym/innymi autorami) Jej wkład merytoryczny w powstanie publikacji jest „bardziej znaczący”. Są to jednak jedynie domysły.

3.b. Ocena pozostałego dorobku naukowego

Na pozostały dorobek naukowy, tzn. po wyłączeniu cyklu publikacji składających się na osiągnięcie naukowe dr Agnieszki Wałęgi składa się 57 publikacji, w tym 33 powstało po uzyskaniu stopnia doktorskiego. Przedmiotem badań oraz publikacji Habilitantki po doktoracie są przede wszystkim: 1. zagadnienia spójności ekonomicznej gospodarstw domowych w ujęciu grup społeczno-zawodowych oraz regionów, 2. sytuacji finansowej gospodarstw, 3. wyposażenia i warunków mieszkaniowych gospodarstw domowych, 4. zagadnienia skoncentrowane wokół gospodarstw osób starszych, 5. zagadnienia konsumpcji i zagospodarowania czasu wolnego w gospodarstwach domowych.

Tylko kilka spośród wykazu prac napisanych zostało przez Autorkę samodzielnie, resztę stanowią prace napisane wspólnie z innymi autorami. Na uwagę zasługuje jednoautorska pozycja monograficzna dr Agnieszki Wałęgi, będąca efektem prac nad doktoratem, pt. *Spójność ekonomiczna gospodarstw domowych w Polsce. Analiza statystyczna*, Wydaw. UE w Krakowie, 2015 (160 s.). Prezentuje ona dobry, profesjonalny poziom merytoryczny i metodyczny.

Na pozostałe publikacje składają się teksty zamieszczone w pracach zbiorowych (w tym jako publikacje pokonferencyjne) oraz artykuły w polskich i anglojęzycznych czasopismach naukowych „średniej” klasy. Szkoda trochę, że Habilitantka nie posiada w swoim dorobku żadnego tekstu (poza dwiema publikacjami składającymi się na osiągnięcie naukowe) zamieszczonego w tzw. czasopismach z „wyższej „półki” jak np. „*Ekonomista*” czy „*Gospodarka Narodowa*” zwłaszcza że tematyka badań (warunki życia, dobrostan, konsumpcja, dochody itd.) z natury rzeczy predestynuje je do prezentacji na łamach tych właśnie periodyków.

Obraz naukowy dr Agnieszki Wałęgi dopełnia imponująca aktywność badawcza, wyrażająca się częstym udziałem w realizacji projektów badawczych, których wyniki były publikowane w postaci artykułów w czasopismach i rozdziałów monografii, aktywnością naukową realizowaną w innych, niż Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, jednostkach i organizacjach, jak np. Instytut Fizjoterapii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Wydział Nauk Ekonomicznych Politechniki Koszalińskiej, Harvard T.H. Chan School of Public Health.

Kandydatka realizowała także współpracę naukowo-organizacyjną z Uniwersytetem Ekonomicznym w Bratysławie, Kijowskim Narodowym Uniwersytetem Ekonomicznym oraz Uniwersytetem Handlowo-Ekonomicznym we Lwowie. Dr Agnieszka Wałęga w autoreferacie wykazała także swoje członkostwo w międzynarodowych i krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych, informacje o odbytych stażach w instytucjach naukowych oraz członkostwo w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism.

Habilitantka regularnie dbała o upowszechnianie swoich wyników badań w ramach wystąpień z referatem na konferencjach naukowych krajowych i międzynarodowych. Po uzyskaniu stopnia doktora wygłosiła łącznie 44 referaty, w tym 23 na konferencjach międzynarodowych. Recenzowała także artykuły naukowe w krajowych i zagranicznych czasopismach naukowych. Za swoją działalność naukową, po uzyskaniu doktoratu, otrzymała dwie Nagrody Rektora Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie oraz nagrodę im. Profesora Kazimierza Zajęca za referat wygłoszony we współautorstwie pt. *Modelowanie rozkładu spłat zadłużenia gospodarstw domowych w Polsce*.

Tytułem podsumowania Jej aktywności publikacyjnej w czasopismach naukowych, według stanu na dzień 30.11.2021 r. (autoreferat s. 34) łączna liczba cytowań prac Habilitantki (bez autocytowań) wyniosła 151, a indeks Hirscha wyniósł 6, w tym:

- liczba cytowanych publikacji znajdujących się w bazie Scopus (bez autocytowań) – 2, liczba cytowań – 10, Indeks Hirscha – 2.
- liczba cytowanych publikacji znajdujących się w bazie Web of Science (bez autocytowań) – 4, liczba cytowani - 10, Indeks Hirscha – 2.
- liczba cytowanych publikacji znajdujących się w bazie BazEkon (bez autocytowań) – 25, liczba cytowani - 80, Indeks Hirscha – 4.

W przeliczeniu na skalę punktową stosowaną przez MEiN (według punktacji obowiązującej w roku publikacji), po uzyskaniu stopnia doktora, Habilitantka uzyskała samodzielnie (jest to liczba punktów ważona udziałem w powstaniu publikacji) 396,2 pkt., z czego 67 pkt. pochodziło z monografii, 44,6 pkt. z rozdziałów w monografiach, 94,2 pkt. z rozdziałów w materiałach pokonferencyjnych i 190,4 pkt z artykułów w czasopismach naukowych. Większą część publikacji stanowią opracowania współautorskie.

Oceniając pozostały dorobek naukowy Habilitantki stwierdzam, że jest on skoncentrowany na zagadnieniach warunków życia, konsumpcji, sytuacji dochodowej i budżetu czasu gospodarstw domowych – tym samym – dobrze komponuje się z cyklem publikacji zgłoszonym jako osiągnięcie naukowe. Sprawia to, że można go ocenić za istotny dla polskiej ekonomii.

4. Ocena działalności dydaktycznej, organizatorskiej i popularyzatorskiej

Pani dr Agnieszka Wałęga jest nauczycielem akademickim od 2004 r., tj. od podjęcia pracy w Zakładzie Statystyki Społecznej w Katedrze Statystyki na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (wcześniej AE w Krakowie). Prowadzi zajęcia dydaktyczne (wykłady, ćwiczenia) z następujących przedmiotów: statystyka, statystyka opisowa, statystyka w praktyce, statystyka w zarządzaniu, statystyka w pracy, statystyka społeczna, statystyka ekonomiczna. Tematyka zajęć jest więc wysoce powiązana z metodami badań wykorzystywanymi przez Habilitantkę w Jej pracy badawczej, co z pewnością wpływa korzystnie na treść i jakość prezentowanych wyników badań. Prowadzone przez dr A. Wałęgę zajęcia dydaktyczne są wysoko oceniane przez studentów. W swej pracy dydaktycznej Habilitantka posługuje się nowoczesnymi metodami nauczania. W celu podniesienia swoich umiejętności dydaktycznych wzięła udział w projekcie dydaktycznym „UEK HUB. Uniwersytecki hub dydaktyczny” oraz licznych szkoleniach podnoszących kwalifikacje organizowanych przez Centrum e-Learningu. Brała także udział w konferencjach dydaktycznych, programie DIALOG. Opracowywała karty programowe kursów realizowanych na pierwszym stopniu studiów, napisała – we współautorskie – dwa podręczniki akademickie nagrodzone nagrodami Rektora. Ponadto ma w swoim dorobku dydaktycznym wypromowanie 54 prac licencjackich. Pełniła także funkcje promotora pomocniczego w dwóch przewodach doktorskich.

Oprócz dydaktyki akademickiej Habilitantka aktywnie uczestniczyła w wielu pracach organizacyjnych na rzecz Wydziału oraz Uczelni macierzystej oraz uczestniczyła w popularyzacji nauki. W szczególności zajmowała się popularyzacją statystyki publicznej oraz edukacją statystyczną kierowaną do promotorów oraz uczniów szkół ponadpodstawowych. Jest Autorką publikacji popularno-naukowych oraz jedną z organizatorek Olimpiady Wiedzy Ekonomicznej. W autoreferacie Habilitantka wykazała także informacje o współpracy z sektorem gospodarczym, informacje o wykonanych ekspertyzach oraz o udziale w zespołach konkursowych.

Ogólnie ujmując, aktywność dydaktyczną, organizacyjną i popularyzatorską dr Agnieszki Wałęgi uważam za zadowalającą. Działalność ta podnosi walory Habilitantki jako naukowca i nauczyciela akademickiego.

Podsumowanie i wnioski

Podsumowując stwierdzam, że osiągnięcie naukowe przedstawione w postaci cyklu publikacji stanowi zwartą i logiczną całość i prezentuje na ogół wysoki poziom merytoryczny.

Ma na gruncie polskim cechy nowatorskości. Tym samym istotnie wzbogaca polską literaturę naukową z zakresu problematyki ekonomiki i finansów gospodarstw domowych, wnosi wkład do badań nad dobrostanem finansowym gospodarstw domowych, jego determinantami oraz poziomem i strukturą zadłużenia.

Zastrzeżeniem, którego nie mogę pominąć, o którym pisałam już wcześniej, jest brak precyzyjnego określenia wkładu merytorycznego Habilitantki w powstanie poszczególnych publikacji stanowiących osiągnięcie naukowe. Sądzę jednak, że szansą na wykazanie się dojrzałością naukowo-badawczą Kandydatki, a jednocześnie dowodem Jej wiedzy empirycznej, doświadczenia i umiejętności będzie kolokwium habilitacyjne, podczas którego będzie miała okazję rozwiać wszelkie wątpliwości oraz wskazać i potwierdzić swój wkład w osiągnięcie naukowe. Biorąc pod uwagę powyższe, uważam, że przedstawiony mi do oceny dorobek naukowy i dydaktyczno-organizatorski oraz popularyzatorski dr Agnieszki Wałęgi stanowi istotny wkład w rozwój nauk ekonomicznych, odpowiada wymaganiom określonym w art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm.) i stanowi podstawę do dalszego procedowania w postępowaniu o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Dr hab. Urszula Grzega, prof. UE